

stanek organizirati in boriti kot narod, ne pa kot pokrajina. Takšen človek tudi ne more dojeti našega narodnostnega kulturnega razvoja v sedanji Jugoslaviji. Njegovo pojmovanje socialnega okolja ali „sredine“, v kateri živi slovenska mladina, je neenotno in nelogično. Nekje trdi, da je mladini ta „sredina“ nevarna, drugje pa se sklicuje nanjo in zahteva etično iz te sredine zraslih državljanov. Ali res misli, da se sredina ustvarja kar tako po nekih umetnih, skrajno idealističnih zakonih ali še celó na željo posameznega ideologa?

Iz analize tega predavanja, ki pa v „Glasniku jug. prof. društva“, žal, ni bilo v celoti objavljeno (izpadel je zlasti njegov napad na slovensko univerzo), vidimo, da si uredba vzgoje v naši srednji šoli ne more obetati nikakih resničnih koristi od nazorov in načel, ki jih tako nelogično in skrajno enostransko zastopa profesor Marinko.

Avtor tega nestvarnega predavanja se ne bo smel prav nič čuditi, ako se bo problem državljanske vzgoje „rešil pravilno“ brez njega in brez njegovih neuporabnih nasvetov. S tem prispevkom v zgodovini slovenske kulturne politike mu je uspelo zgolj to, da je naše srednješolsko učiteljstvo napačno označil in zahteval tudi stvari, ki zaslužijo odločno obsodbo.

Takšne ugotovitve in sklepe, kakršne nudi ta razprava o nacionalni vzgoji, je mogel povzročiti le pojmovni kaos v tujenarodni šoli vzgojenega prosvetnega delavca, kakršni so pač bili v Avstriji vsi slovenski uradniki in profesorji. Popolno pomanjkanje sociološke izobrazbe je zapustilo v nekaterih naših izobražencih iz te dobe namesto potrebnega znanstvenega raziskovanja narodne zgodovine in dobre volje za čimbolj objektivno, kulturno, moralno in socialno pojmovanje družabnih pojavov docela nesodoben nazor o razvoju človeka, narodov in države. V Jugoslaviji pa pomeni vsako nadomeščanje lastnega dela s tujimi posnetki in upravnimi navodili že neodpušljivi anahronizem.

Ivo Grahor in Anton Ocvirk.

UMETNOST V STISKI

Skoraj vsak dan beremo v dnevnikih, kako morí sedanja gospodarska kriza tudi naše oblikujoče umetnike, in prav tako pogostoma naletimo tudi na najrazličnejše predloge in nasvete, kako bi se dalo odpomoči temu zlu. Zlasti pišejo zadnji čas mnogo o skrbi ljubljanske mestne občine za upodabljajoče umetnike in o njenih velikopoteznih načrtih.

Besed je mnogo, učinki pa so neznatni, oziroma uspehov sploh ni. Saj je vsako tako prizadevanje javnih ustanov, zlasti državnih ali samoupravnih oblastev, ki imajo le izjemoma res sposobne umetnostne svetovalce, po največ že vnaprej obsojeno na neuspeh. Okorni ustroj takih javnih teles, njihova vezanost na toge in neprilagodljive poslovne predpise jim jemlje sleherno možnost svobodnega poseganja v potek dogodkov. Razen tega nas uči tudi skušnja, da imajo javna oblastva le izredno poredkoma srečo pri takih podjetjih. Po navadi je vsa njihova morebitna pomoč neplodno uporabljena, brez koristi za tiste, katerim je namenjena, celó pa še za umetnost sámo. Korist ima od takih oficialnih podpor skoraj brez izjeme — ljuba povprečnost.

Zato naj bi se vsako iniciativno delovanje teh ustanov kar najbolj omejilo, pač pa naj bi država in samouprave pokazale več dejavnega smisla in razume-

vanja za gmotne potrebe umetnikov. Kar se tega tiče, je razmerje med sedanjim in predvojnim stanjem nepravilno: potrebe so nesorazmerno narasle, a višina pomoči je padla. Če pogledamo postavke v državnem, banovinskem in občinskih proračunih, vidimo, da se je danes stanje še poslabšalo. Predvsem bi morali skrbeti za to, da se od javnih zastopstev dobe obilnejša sredstva za oblikujoče umetnike, ki so v stiski, ker gre za življenjsko vprašanje slovenske kulture. Drugo, prav tako važno vprašanje pa je, kako razdeliti ta denar, po kakšnih načelih in kdo naj odloča.

Gotovo je, da pri tem ne zadošča zgolj navadna upravna praksa, temveč je zaradi posebne prirode predmeta treba tudi posebnega obravnavanja. Ni dvoma, da morajo dobiti javne ustanove preudarne in zanesljive svetovalce iz vrst umetnostnih strokovnjakov, pa naj bodo to oblikujoči umetniki sami ali pa za to usposobljeni izobraženi lajki.

To so nekako razumeli vsi in zdelo se jim je zaenkrat najpotrebneje, da se čimprej ustanovi nekakšna oblastveno priznana reprezentanca oblikovnih umetnikov kot upravičena zastopnica vsega njihovega stanu. Medtem se je tako strokovno umetniško društvo tudi že ustanovilo. Po svojem ustroju naj bi združevalo vse delavne upodablajoče umetnike brez izjeme iz izbire. — Toda prav v tem je že kal razpada. Kdo pa je umetnik? Do tega naziva najmanj upravičeni so po navadi najglasnejši, ker imajo največ preprostega življenjskega smisla. Spričevalo o uspešno dovršeni umetnostni akademiji še ni dokaz umetništva, temveč le neko čisto formalne strokovne izobrazbe. Skušnja potrjuje, da se vsa taka na preširoki podstavi — recimo strokovni — zgrajena umetniška stanovska društva neizbežno zapisana naglemu poginu, ker družijo preveč različnih, diametralno si nasprotujočih značajev, zlasti pa zato, ker obsegajo ob redkih umetnikih ogromno večino — neumetnikov.

Združevanje umetnikov — to ne velja le za oblikujoče — ima upravičenost le tedaj, kadar se vrši po čisto estetskih načelnih vidikih. Možni, življenja sposobni so maloštevilni krožki enako mislečih tvorcev, katere druži neki skupni cilj, enako pojmovanje poslanstva in nalog umetnosti sploh. Pa še takim klubom je življenje navadno le kratko odmerjeno. Umetnik je osebnost, izrazit individuum — ni družabno bitje.

Če torej slovenski oblikovni umetniki hočejo doseči nekako pooblaščen zastopstvo, ki bi izražalo zares pravo mnenje vseh, hkrati pa predstavljalo avtoritativen umetniški forum, bi bilo treba, da se oblikujoči z enakimi smermi in načeli strnejo v klube, zveza teh idejnih, čisto umetnostno-načelnih društev bi pa lahko zastopala vsem skupne, po svoji naravi splošne stanovske zadeve. Odbor, sestavljen iz zastopnikov umetniških klubov, bi moral odločevati samo soglasno, kar bi kolikor toliko jamčilo, da izraža sklep voljo in mišljenje vseh članov ali pa vsaj pretežne večine. Seveda tudi s tem vprašanje razločevanja med umetniki in absolventi akademij še ne bi bilo rešeno.

Zaenkrat pa je najnujneje, da se pomaga tistim, ki so najpotrebnejši. Vse, kar glede tega obljublja ljubljanska mestna občina — druge javne ustanove molče —, namreč brezplačne delavnice, pomnožitev nakupov slik in kipov in ustanovitev stalnega razstavnega salona za prodajo slik in kipov, je zavisno od višine gmotnih sredstev, namenjenih tej svrhi. Zvišanje vseh javnih, umetnosti namenjenih kreditov je torej poglavitno.

Nič manj pa ni važno drugo vprašanje, ki si ga moramo ob slehernem takem prizadevanju staviti, namreč, za kaj gre prav pa prav: ali za ohranitev nekih kulturnih vrednot (neposredno torej za podpiranje posameznih umetnikov, ki nam jih s svojim delom ustvarjajo) ali pa predvsem za dobrodelnost. Ni torej važno, če prav poprimemo, kdo je potrebnejši, temveč kdo je podpore vrednejši. To dvojje se vselej ne krije. Zato je čisto napačno, če poudarjamo zgolj obupno stisko, zlasti še nezaposlenost oblikujočih umetnikov, namesto da bi podčrtavali pomembnost podpore potrebnih za našo oblikovno umetnost — in to, da gre za usodo naše kulture, ne le za obstanek nekaj desetoric slikarjev in kiparjev. Sicer bi se moglo zgoditi, da bodo uživali to, posebe za umetnost namenjeno podporo iz javnih sredstev res potrebni nenameščeni, toda za umetnost nepomembni absolventi akademij, medtem ko bi umetniki, ki ustvarjajo prave kulturne vrednote, ostali praznih rok ob strani. Če namreč razmišljamo o vseh teh vprašanjih zgolj s stališča socialnega skrbstva, med nezaposlenimi slikarji in kiparji, ki so dovršili strokovne nauke na umetnostnih akademijah, in nenameščenimi potrebnimi absolventi drugih visokih šol (pa naj bodo to pravniki, medicinci ali inženjerji), ne more biti glede potrebnosti in obsega pomoči prav nobene razlike. Odločevati more tod samo resnična umetniška kvalifikacija. Bilo bi namreč škoda, če bi se že tako malenkostna sredstva raztrosila brez koristi za oblikovno umetnost. — In zanjo vendar gre.

Sicer pa kdo nam pojasni, zakaj naj bi prav za prav nenameščeni umetniki morali uživati posebno izjemno podporo? Saj je mogoče, da nenameščeni slikar ali kipar zasluži z naročili znatno več kakor tovariš, ki ima slabo plačano državno ali zasebno službo. Treba je torej tudi tu individualnega razlikovanja — čeprav je gotovo, da bo konec spet isti kakor zmerom: podpore bodo največ deležni najglasnejši, najokretnejši. Ali bodo med njimi tudi najvrednejši ali vsaj res pomoči najpotrebnejši, pa je vprašanje.

K. Dobida.

KNJIŽEVNA POROČILA

BLÄTTER AUS DER SLOWENISCHEN LYRIK. In deutschen Übertragungen von Lili Novy. P. E. N. Ljubljana 1933.

Poročati danes o delu, ki ga je za udeležence dubrovniškega kongresa — torej skoraj pred enim letom — izdal ljubljanski Pen-klub, je sicer nekoliko „nesodobno“. Vendar sem prepričan, da resnične vrednote niso tako časovno vezane, kakor je na splošno postalo običajno, da jih vežemo, ko ob beganju za aktualnim, vedno novim in najnovejšim na prvo in najvažnejše pri umetnini: na njeno absolutno umetniško kakovost, žal, vse prevečkrat pozabljamo, kakor da bi za umetnost, manifestacijo duhá, veljala ista usoda enkratnosti in trenótnosti kakor za umetnije na področju telesnih rekordov. Delo, ki ga je s svojimi prevodi izvršila ga. Lili Novy, predstavlja resnično vrednoto, zato ni danes nič manj upravičeno, govoriti o njem, kakor bi bilo upravičeno takrat, ko je izšlo.

Zbirka obsega tri Cankarjeve, tri Kettejeve, devet Župančičevih, tri Murnove in sedem Gradnikovih pesmi. Znani četvorici naše moderne je kot peti pridružen Gradnik, ki sicer ni „pevec iste pomladi“, a ji je časovno vendarle bližji, kakor se navadno zavedamo: komaj šest let ga loči od Ketteja in Cankarja, štiri od Župančiča, tri od Murna. Seveda: Kette in Murn sta že